

8. ЦДАВОВУ, ф. 1063, оп. 3, од. зб. 1, 102 арк.
 9. Вісник Генерального Секретаріату. – 1917. – 9 грудня. – 160 с.
 10. ЦДАВОВУ, ф. 1064, оп. 1, од. зб. 77, 107 арк.
 11. ЦДАВОВУ, ф. 1063, оп. 1, од. зб. 6, 56 арк.
 12. Вісник Генерального Секретаріату Української Народної Республіки. – 1918. – № 2. – 11 січня. – 160 с.
 13. Дорошенко Д.І. Історія України 1917-1923 рр. У 2-х т. / Д.І. Дорошенко. – Ужгород, 1930. – Т. II. – Українська Гетьманська Держава. – 320 с.

Грибенко А.Н. Реконструкция судебной системы Украины в период Украинской Центральной Рады: исторический аспект

Автор в данной статье показал особенности становления и структуру судебной системы Украины в период деятельности Украинской Центральной Рады.

Ключевые слова: генеральный секретариат судебных дел, Генеральный Суд УНР, апелляционный суд, прокурор, Министерство судебных дел, национализация судебной системы.

Hrybenko O.M. Development of judicial of Ukraine under the Ukrainian Central Soviet: historical aspect

In this article the author retimed becoming features and structure of the judicial system of Ukraine in the period of Ukrainian Central Advice.

Key words: general secretariat of cases, General Court of UNR, appeal court, public prosecutor, ministry of cases, nationalization of the judicial system.

05.04.2012 р.

УДК 94 (477.51) «18/19»

О.О. Хаценко

ДІЯЛЬНІСТЬ П.Я. ДОРОШЕНКА НА ЧОЛІ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ МИСТЕЦТВА І НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття присвячена аналізу діяльності П.Я. Дорошенка на чолі Головного управління мистецтва і національної культури Міністерства народної освіти та мистецтв.

Ключові слова: П.Я. Дорошенко, культура, мистецтво, театр, музика, бібліотека.

Петро Якович Дорошенко (1858-1919) – видатний громадський та культурний діяч України. Втім, його діяльність на чолі Головного управління мистецтва і національної культури Міністерства народної освіти та мистецтв Української Держави ще не знайшла належного висвітлення в історичній літературі. Дана стаття має на меті заповнити цю прогалину.

Зазначимо, що П.Я. Дорошенко до проголошення Української Держави відносився прихильно. Він вважав, що гетьманат – українська традиційна форма державності – краще ніж яка інша забезпечить самостійну національну державу. Він тривалий час знав гетьмана П.П. Скоропадського. Їх зв'язували дружні стосунки, адже вони були сусідами по

маєтку. Ще в юнацькі роки П.Я. Дорошенко мав вплив на П.П. Скоропадського, пробуджуючи в ньому українську національну свідомість, інтерес до рідної минувшини [1, 20].

Думка про реорганізацію уряду виникла у П.П.Скоропадського ще у червні 1918 р. Гетьман мав намір об'єднати в уряді діячів національного українського напрямку. І тоді П.Я. Дорошенку було запропоновано посаду прем'єр-міністра. За дорученням гетьмана Д.І. Дорошенко вів переговори з П.Я. Дорошенком у Чернігові. Останній декілька разів рішуче відхиляв цю пропозицію, як не умовляли його. Він мотивував свою відмову старим віком, поганим здоров'ям і незвичною для нього роботою, та ще в такі часи. Але він поїхав до Києва, де зустрівся з Гетьманом, який також не зумів умовити П.Я.Дорошенка обійняти посаду прем'єр-міністра. До речі, І.Л. Шраг і Д.І.Багалій також відмовилися від цієї пропозиції [2, 99].

Однак П.Я. Дорошенко перебрався до Києва, згодившись на посаду головноуправляючого Головного управління мистецтва і національної культури Міністерства народної освіти та мистецтв. О. Войнаренко згадував, що створенню цієї установи треба завдячувати нікому іншому, як самому Гетьману. Це у нього виникла думка виділити з Міністерства народної освіти всі інституції й справи, які безпосередньо торкалися національної культури (бібліотеки, музеї, театри) і сконцентрувати в особливому відомстві мистецтва і національної культури [3, 15].

У 1918 р. Міністерство народної освіти було настільки перевантажено важливою та складною поточною роботою з організації та діяльності шкіл, що не могло приділити належної уваги питанням культури та мистецтва. Тому необхідно було сконцентрувати всі заклади національної культури України в окрему установу. Для проведення в життя проекту потрібна була постанова Ради Міністрів, а також приміщення для цього відомства. Найбільш відповідною для управління на той час була новобудова Ольгинської жіночої гімназії [4, 2].

21 червня 1918 р. Радою Міністрів було ухвалено закон «Про утворення Головного управління мистецтва і національної культури й про перейменування Міністерства Народної Освіти в Міністерство Народної Освіти та Мистецтва». Це управління, залишаючись у відомстві Міністерства народної освіти і мистецтва, було цілком автономним й мало свій окремий бюджет, а головноуправляючий діставав права заступника міністра народної освіти та мистецтва. 15 липня 1918 р. П.Я. Дорошенка було призначено управляючим Головного управління мистецтва і національної культури Міністерства народної освіти та мистецтва [1, 251].

Вже 18 липня 1918 р. міністр М.П. Василенко писав П.Я. Дорошенку: «Прошу Вас керувати справами самостійно, згідно з вашими поглядами і досвідом,

звертаючись до мене лише з питань принципового характеру. Ви можете особисто робити доповіді як у Малій, так і у Великій Радах Міністрів» [5, 20].

За розпорядженням міністра народної освіти та мистецтв М.П. Василенка була створена комісія для розмежування справ між Міністерством народної освіти та мистецтв, Головним управлінням мистецтва і національної культури та Академією наук, яку очолював П.Я. Дорошенко. До складу її увійшли відомі діячі П.І. Холодний, І.А. Красуський та академік В.І.Вернадський [5, 28].

27 липня 1918 р. відбулося перше засідання комісії, на якому головував П.Я. Дорошенко. Він зробив коротку доповідь про склад і завдання комісії, а також з'ясував історію заснування Головного управління мистецтва та національної культури Міністерства народної освіти та мистецтв. На засіданні було вирішено, що Головному управлінню мистецтв та національної культури будуть підпорядковані художньо-промислові школи, Головний національний архів, призначення директора якого узгоджується з Академією наук. Тоді ж було ухвалено заснувати Національний музей [5, 22].

На засіданнях комісії 3 жовтня та 6 листопада того ж таки року була узгоджена передача Головному управлінню мистецтв та національної культури Архитектурного інституту та Археографічної комісії [5, 36].

П.Я. Дорошенко з глибокою повагою відносився до української культури. Д.І. Дорошенко згадував, що Петро Якович справою національної культури зайнявся з усім запалом і відданістю. У нього були дуже широкі плани щодо розвитку усіх галузей української культури й мистецтва [3, 22].

До нового управління перейшли справи, які раніше були зосереджені у театральному відділі та відділі охорони пам'яток старовини й мистецтва Міністерства народної освіти. Було засновано ще новий архівно-бібліотечний відділ, на чолі якого став В.Л. Модзалевський [6, 12].

Під керівництвом досвідченого й відданого справі П.Я. Дорошенка, Головне управління мистецтва і національної культури розгорнуло жваву діяльність. У липні 1918 р. П.Я.Дорошенко звернувся до Ради міністрів з клопотанням про асигнування Головному управлінню мистецтв і національної культури 300000 крб., але Рада Міністрів асигнувала на рахунок річного бюджету 1918 р. лише 100250 крб. [6, 13].

П.Я. Дорошенко був причетним до плану організації Національної бібліотеки Української Держави. Наказом Гетьмана «Про утворення фонду Національної Бібліотеки Української Держави» від 2 серпня 1918 р. започатковано створення Національної української бібліотеки. Згідно цього наказу був створений Тимчасовий Комітет по заснуванню Національної бібліотеки в Києві, який

надав аванс у півмільйона крб. на перші видатки і окреслив завдання бібліотеки. Бібліотека повинна бути книгозбірнею, в якій мають бути зібрані всі пам'ятки духового життя українського народу і України (рукописні й друкарські): книги, часописи, газети, гравюри, листівки, ноти, літографії й інші твори друкарень, літографій і металографій, видані в Україні та поза її межами. Фактично бібліотека почала функціонувати вже 3 серпня 1918 р. [1, 251].

П.Я. Дорошенко доручив спеціалістам скласти план організації Національного архіву, в якому мали бути сконцентровані архівні матеріали, розкидані по різних провінційних архівах України, а також збірки колишнього Центрального архіву при Археографічній комісії у Києві [1, 252].

У липні 1918 р. П.Я.Дорошенко зробив доповідь Гетьману. Він звертав увагу на те, що Перша світова війна поставила у велику небезпеку коштовні скарби народної творчості в галузі мистецтва і культури. У вогні кривавих подій пропали музеї, архіви і бібліотеки із зібраними в них протягом декількох віків пам'ятками старовини і мистецтв. На великий жаль, громадянська війна ще більше викличе небезпеку майбутнього знищення речей народної творчості. Такими умовами побажають скористатися різні спекулянти і підприємці, що скуповують з метою наживи коштовні пам'ятки мистецтв і вивозять їх за межі Української Держави. У зв'язку з цим він просив П.П. Скоропадського виділити із Державної Скарбниці в розпорядження Головного управління мистецтв та національної культури 1 млн. крб. на купівлю у власність держави пам'яток старовини і мистецтв. Для зазначеної мети П.Я. Дорошенку було доручено організувати комісію з членів дорученого йому Головного управління, представників від Академії мистецтв, державного контролю [6, 15].

Відділ охорони пам'яток старовини енергійно взявся до підтримки існуючих вже українських музеїв в провінції, до реєстрації і порятунку деяких колекцій, яким загрожувала небезпека, продовжував дослідження пам'яток старовини [1, 252].

У серпні 1918 р. відділ охорони пам'яток старовини і мистецтва почав дослідження церков. При огляді 26 серпня 1918 р. «Золотих Воріт» з'ясувалось, що якщо не вжити своєчасно рішучих заходів, то незабаром від надзвичайно цінних з історичного та наукового боку старовинних останків не залишиться нічого. Було запропоновано 2 варіанти проекту реставрації будівель [7, 29].

На початку жовтня 1918 р. голова відділу охорони пам'яток звертався до П.Я. Дорошенка з доповідною запискою про необхідність будівництва пам'ятника Т.Г. Шевченку в Києві. Щодо місця для пам'ятника, на його думку найкращим був би виступ над Дніпром наприкінці Петровської Алеї з відповідним облаштуванням схилу Царського Саду. А якщо це неможливо – то єдине місце, яке

зостається – Михайлівська площа [8, 11]. 9 жовтня 1918 р. Рада Міністрів звертається до П.Я.Дорошенка з пропозицією негайно порушити справу про пам'ятник Т.Г. Шевченку [8,12]. 18 жовтня того ж таки року була створена відповідна комісія. На жаль, реалізувати цей проект не вдалося [8, 15].

Головним управлінням мистецтва та національної культури Міністерства народної освіти та мистецтв було намічено план і розроблені підготовчі заходи щодо організації в Києві Національної галереї мистецтва та Історичного українського музею [1, 252].

Особливу увагу Головне управління звернуло на справу українського театрального мистецтва. Загальне керівництво цією галуззю культури належало Театральній раді, сформованій навесні 1917 р. Ще передзаснуванням Головного управління, Міністерство народної освіти 14 червня 1918 р. провело через Раду Міністрів постанову про допомогу українським театрам у Києві. Так, Українському національному театрові під керівництвом О.Саксаганського до 1 вересня 1918 р. була надана субсидія в сумі 165500 крб., а товариству «Молодий Театр у Києві» під керівництвом Л. Курбаса – в розмірі 100000 крб. Театральна рада складалась із членів, яких затверджував П.Я. Дорошенко як управляючий Головного управління мистецтв і національної культури. Рада мала стежити за художньою стороною всіх вистав державних театрів [9, 49]. Задля того, щоб поставити українське драматичне мистецтво на висоту сучасних вимог щодо виконання, добору репертуару й техніки, 28 серпня 1918 р. Рада міністрів ухвалила закон про заснування в Києві Державного драматичного театру [1, 252].

14 серпня 1918 р. П.Я. Дорошенком було підписано розпорядження про затвердження в Києві Державного народного театру в Троїцькому народному домі. Цей театр був заснований ще в 1917 р. Він утримувався за рахунок власних прибутків, але з боку держави також надавалася допомога. У жовтні 1918 р. П.Я. Дорошенко підписав розпорядження про заснування в Києві Державного мандрівного культурно-просвітнього кінотеатру. Він також мав утримуватися за рахунок прибутків та отримувати допомогу держави [10, 22].

П.Я. Дорошенко вболівав за відродження української національної культури. Державна скарбниця надавала субсидії на створення музичних шкіл та інститутів, де талановита українська молодь училась мистецтву. У серпні 1918 р. Художня рада відомої приватної музично-драматичної школи ім. М.В. Лисенка, яка існувала з 1904 р., прохала музичний відділ Головного управління мистецтва та національної культури реформувати школу у Вищий музично-драматичний інститут, який би надавав учням закінчену художньо-технічну освіту і по успішному закінченню – звання вільного художника. Незабаром музично-драматичну школу ім. М.В. Лисенка було

одержавлено і перейменовано в Український музичний інститут. П.Я. Дорошенко також підтримував ідею відкриття в Одесі музичної академії [11, 11].

Українська преса висловлювалась за необхідність організації Української національної опери. В свою чергу П.Я. Дорошенко писав про необхідність створення у Києві Державного оперного театру. Вже з осені 1918 р. почались підготовчі роботи по перетворенню міської опери в Києві в Українську національну оперу. Члени театрального відділу Головного управління мистецтв та національної культури під керівництвом П.Я. Дорошенка, обміркуювши питання створення Національної опери, ухвалили створити Українську державну оперу і орендувати для цього Київській міській оперний театр. У листопаді 1918 р. були запрошені співаки-українці, артисти колишніх імператорських театрів у Петербурзі та Москві, замовлені переклади лібретто світових опер українською мовою, підготовлено репертуар для майбутнього сезону 1919-1920 рр. Тимчасову дирекцію оперного театру театральна рада доручила М. Садовському [10, 33].

На той час кобзарство було важливою галуззю національного музичного мистецтва, для підтримки і розвитку якого було засновано в Києві Кобзарську школу. Теоретичну частину в школі викладали люди з вищою музичною освітою, а для навчання гри на бандурі було запрошено 8 кобзарів різних шкіл (Харківської, Полтавської і Чернігівської) [1, 253]. У Києві була організована і перша Капела кобзарів, якою керував В. Ємець. При Українському музичному інституті згодом було відкрито клас бандури, на який було запрошено В. Ємця [3, 25]. Після першого публічного виступу в одному з найбільших театрів Києва, Капела кобзарів мала стати Державною Капелою. Музичний відділ Головного управління мистецтв та національної культури підготував відповідний законопроект на затвердження Ради Міністрів та на підпис Гетьмана. На жаль, реалізувати це не вдалось.

Для піднесення музичної культури на Україні з ініціативи композитора і диригента К. Стеценка, який працював у музичному відділі Головного управління мистецтв та національної культури, талановитого диригента О. Приходько було організовано у Києві Український національний хор під керівництвом відомого диригента О. Кошиця, пізніше перетворений в Українську державну капелу [1, 253].

У жовтні 1918 р. Рада міністрів ухвалила законопроект про заснування симфонічного оркестру ім. М.В. Лисенка в Києві. 1 грудня того ж таки року було засновано Український державний симфонічний оркестр ім. М.В. Лисенка під керівництвом О. Горілого. Головне управління асигнувало на його утримання у 1918 р. 66300 крб. У статуті, підписаному П.Я. Дорошенком, йшлося про те, що метою створення оркестру є виконання найкращих творів української, слов'янської а

також всесвітньої симфонічної музики і сприяння поширенню серед народних мас України естетичних поглядів, підвищення художньо-музичних смаків українців [10, 40].

Головне управління мистецтва та національної культури звертало велику увагу на національну кінематографію. 8 серпня 1918 р. П.Я. Дорошенко писав до Ради міністрів: «За останні часи вплив кінематографа на народні маси дуже поширився – кінематограф став мистецтвом простонароддя. Цей фактор можна широко використовувати з культурно-просвітньою та агітаційною метою. Кінематограф мусить стати засобом поширення серед народних мас рідної культури, засобом збудження національної свідомості, любові до рідного краю і його історії» [12, 8]. Потрібно було створювати і кінолабораторію, на влаштування якої було асигновано 233000 крб. [12, 10].

Таким чином, діяльність П.Я. Дорошенка на чолі Головного управління мистецтв та національної культури Міністерства народної освіти і мистецтв була спрямована на розвиток української культури та збереження пам'яток історії та культури.

Посилання

1. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. [У 2 т]. – Ужгород, 1930. – Т.2. – 360 с.
2. Дорошенко Д. Замітки до історії 1918 року на Україні. – Відень, 1921. – С.100.
3. Войнаренко О. З гетьманських часів. Спогади самовидця з року 1918. – Детройт, 1950. – 30 с.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 2457, оп. 1, спр. 1, арк. 4 зв.
5. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 3, арк. 38 зв.
6. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 5, арк. 3 зв.
7. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 2, спр. 4, арк. 105 зв.
8. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 37, арк. 15 зв.
9. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 60, арк. 49 зв.
10. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 61, арк. 48 зв.
11. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 2, арк. 11 зв.
12. ЦДАВО України, ф. 2457, оп. 1, спр. 62, арк. 64 зв.

Хаценко А.А. Деятельность П.Я. Дорошенко во главе Главного управления искусства и национальной культуры Министерства народного образования и искусства

Статья посвящена анализу деятельности П.Я.Дорошенко во главе Главного управления искусства и национальной культуры Министерства народного образования и искусства.

Ключевые слова: П.Я. Дорошенко, культура, искусство, театр, музыка, библиотека.

Khatsenko O.O. P.Ya. Doroshenko's activity as a chief of a Department of Art and National Culture of Ministry of Education and Art

The article is devoted to analysis of P.Doroshenko's activity as a chief of a Department of Art and National Culture of Ministry of Education and Art.

Key words: P. Doroshenko, culture, art, theatre, music, library.

26.03.2012 р.

УДК 325.454:(477+477.75):303.466»192»

Г.Н. Кондратюк

КОРЕНИЗАЦИЯ ВЫСШИХ ОРГАНОВ ВЛАСТИ И УПРАВЛЕНИЯ В УССР И КРЫМСКОЙ АССР: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ (20-Е ГОДЫ XX ВЕКА)

В статье освещаются процессы коренизации органов власти в УССР и Крымской АССР в 1920-х годах. Анализируется коренизация различных органов власти в мероприятиях национальной политики РКП(б).

Ключевые слова: национальная политика, коренизация, Крымская АССР.

Поиск оптимальной модели этнополитики является одной из важнейших задач современной Украины. Национальная политика в Украине призвана обеспечить реализацию интересов народов, живущих в стране. Сохранение межнационального мира и стабильности является важнейшим условием успешного государственного строительства и экономических реформ. Национальная политика должна содержать комплекс превентивных мер по предупреждению этнических конфликтов. Актуальность данной темы определяется также необходимостью выработки модели регулирования межнациональных отношений. Помочь в этом может анализ опыта осуществления межнациональной политики в 1920-х годах. Необходим объективный подход к изучению межвоенного периода, как без идеализации, так и излишней его драматизации. Советский вариант регулирования межнациональных отношений является одним из источников сегодняшних сложностей в этнической сфере. Преодоление последствий депортации крымскотатарского народа – одна из важнейших задач региональной политики в Автономной Республике Крым.

Цель данной статьи состоит в том, чтобы проанализировать коренизацию органов власти в УССР и Крымской АССР в 1920-х годах как реализацию практических мероприятий национальной политики РКП(б).

Национальная политика межвоенного периода получила название политики коренизации. Она обладала региональной спецификой и в УССР получила название украинизации, а в Крымской АССР – татаризации.

Отдельные аспекты политики коренизации стали предметом внимания современных исследователей. Это работы П.И. Надолишний, В.Б. Кузьменко, В. Устименко [1]. Однако, коренизация в управленческой сфере в Крымской АССР не стала предметом отдельного изучения, а исследователи анализировали процессы, происходившие в УССР.

Для реализации политики коренизации, провозглашённой XII съездом РКП(б), была создана